Upprättare: Kerstin I Widahl

Fastställare: Anna Styf

Sexuella övergrepp (SÖVE)- misstanke hos barn och ungdomar tom 17 år -VO BUS, VO Akut och VO KS

Innehåll

Syfte och omfattning....1
Ansvar och roller....1
Handläggning innan undersökning....2
Handläggning vid planerad undersökning....2
Handläggning vid akut undersökning....3
Spårsäkring vid undersökning....3
Spårsäkring av misstänkt förövare....3
Lekterapeut/sjuksköterska/undersköterska förberedande funktion....4
Provtagning/Uppföljning....5
Dokumentinformation....5
Referenser....6
Kontaktuppgifter....7

Kopians giltighet garanteras endast utskriftsdatumet

Syfte och omfattning

Rutinen beskriver handläggning, omhändertagande och undersökning av barn och ungdomar från 0 till och med 17 år som misstänks ha utsatts för sexuella övergrepp.

Definitioner

Definition av sexuella övergrepp på barn se Rädda barnen samt Sexuella övergrepp Hälso- och sjukvården, Socialtjänsten, polisen och åklagare samverkar vid utredning av sexuella övergrepp på barn. Se Barnahus för information.

Ansvar och roller

Samtliga hälso- och sjukvårdspersonal ska Orosanmälan till socialtjänst, länsövergripande rutin vid misstanke om sexuella övergrepp hos barn och ungdomar. Alla medarbetare har eget ansvar att följa rutinen.

Socialtjänstens uppgift är att utreda barnets behov av skydd. Kartlägga behov, stöd och även bedöma vårdnadshavarens omsorgsförmåga.

Sjukvården har till uppgift att utreda barnets psykiska och somatiska status samt bedöma förekomst av skador och behov av behandling.

Polis och åklagare har till uppgift att utreda om brott har begåtts och söka finna en gärningsman.

Barnahus roll

I Gävleborg finns från 2019 två Barnahus, ett i Gävle och ett nybildat i Hudiksvall. På Barnahus finns två samordningstjänster inrätta den ena är utsedd från Polisen och den andra från Socialtjänsten. Samordning sker oberoende av ort från Gävle. Samrådsgruppen träffas en gång per vecka på Barnahus i Gävle och handlägger nytillkomna polisanmälda barn- och ungdomsärenden (upp till och med 17 år) avseende våld, övergrepp eller bristande omsorg.

Handläggning innan undersökning

- Pojkar 0-17 år ansvar Barn- och ungdomssjukvården
- Flickor 0-menarche ansvar Barn- och ungdomssjukvården.
- Flickor menarche tom 17 år ansvar Kvinnosjukvåden tillsammans med Barn- och ungdomssjukvården.

Åklagaren/förhörsledare lämnar direktiv om läkarundersökning. Vårdnadshavarna eller utsedd särskild företrädare måste sedan lämna godkännande till att undersökning utförs. För barnets bästa bör planerade undersökningar alltid ske på respektive orts Barnahus (gäller ej vid undersökning efter kl. 17 eller helger). Oavsett handläggningsform ska dessa undersökningar utföras av specialist eller för uppgiften erfaren ST-läkare samt säkerställa barnets identitet genom att medföljande vuxen skall visa legitimation.

Handläggning vid planerad undersökning

Samtliga kontaktuppgifter se sida 7 i detta dokument.

- Läkaren i samrådsgruppen eller någon av samordnarna tar kontakt med, Gävles respektive Hudiksvalls lekterapeut som får boka upp en timme före planerad undersökning för förberedelse och genomgång av undersökningsproceduren. Om lekterapeut inte är i tjänst kontaktas barnavdelning 107 i Gävle respektive barnmottagningen i Hudiksvall.
- Kontakta bemanningsansvarig person för läkarna på respektive ort inom BUS för frigörande av läkare för undersökningen.
- Läkaren eller någon av samordnarna för bokning av undersökningstid tar vidare kontakt med sekreterare på tidsbokningen i Gävle och i Hudiksvall kontaktas barnmottagningen.
- Om ärendet gäller flickor som uppnått menarche skall undersökningen göras tillsammans av gynekolog och barnläkare.

Kopians giltighet garanteras endast utskriftsdatumet

- Sekreterare från respektive BUS ort tar kontakt med respektive tidsbokning inom kvinnosjukvård för frigörande av gynekolog och bokning av gemensam undersökningstid.

Handläggning vid akut undersökning

- Om behov av undersökning bedöms akut vardagar mellan kl. 08-17 bör undersökningen utföras på Barnahus.
- Beslutas akut undersökning jourtid skall den utföras på barn- eller på kvinnosjukvårdens undersökningsrum på akuten.

- Kontakta respektive orts barnavdelning om möjlighet för att få en vårdpersonal från barnavdelningen att förbereda barnet innan undersökningen.
- Om ärendet gäller flickor som uppnått menarche skall undersökningen göras tillsammans av gynekolog och barnläkare.
- Har övergreppet hänt inom 72 timmar bör barnet ej duscha eller tvätta sig. Ta aktuella kläder, lägg i papperspåse för spårsäkring.

Spårsäkring vid undersökning

- Spårsäkring utförs endast efter beslut från åklagare. Detta kan ske upp till 10 dygn men säkrast inom 72 timmar efter aktuell händelse.
- Polisen levererar (spårsäkringssats) till akuten alt. Barnahus efter beslut om spårsäkring.
- Spårsäkring utförs enligt medföljande instruktion i spårsäkringssats
- Efter undersökningen; kontakta polis för hämtning av spårsäkringssats. Vid överlämning av spårsäkringssatsen skall polis legitimera sig.
- Spårsäkringssatsen förvaras alltid i rumstemperatur.

Spårsäkring av misstänkt förövare

För BUS är detta aktuellt om förövaren är 0-17 år. Beslut från åklagare skall föreligga och ledsagande polis har med spårsäkringssats. Spårsökringssatsen innehåller tydlig beskrivning avseende förfaringssätt, vilken ska följas. Vid återlämning till polis skall denne legitimera sig.

Läkare (barnläkare, gynekolog)

- Invänta muntligt eller skriftligt besked om undersökning skall ske. Dialog med polisförhörsledare om relevant information som framkommit.
- Säkerställ att orosanmälan är utförd enl. SoL 14, annars skall det utföras.
- Förklara på ett åldersadekvat sätt för barnet vad som ska ske i syfte att trygga barnet i undersökningssituationen.

Kopians giltighet garanteras endast utskriftsdatumet

- Yngre barn bör sitta i medföljares knä. Större barn kan sitta på brits, äldre barn på brits alt. gynekologstol
- Ta anamnes, undvik detaljerade frågor eller ledande frågor, då detta kan påverka rättsprocessen. Vid spontana uttalanden noteras detta i journalen.
- Utför en somatisk undersökning. Hela kroppen ska inspekteras. Säkerställ att barnet aldrig är helt naket i samband med undersökningen.
- Ordinera behandling och uppföljning om det bedöms indicerat.
  Vid misstanke om att kroppsvätskor har utbytts ska följande prover tas:
    - Klamydia, Gonorré, S-HIV, S-Hepatit B och C, S-Syfilis, U-HCG.

Provtagningsanvisningar Chlamydia-trachomatis2

- Efter undersökningen ges åldersadekvat feedback till barnet/medföljande vuxen. Bekräfta normala fynd.
- Vid skador; skriftlig- och fotodokumentation i patientjournal
- Återkoppla efter undersökning muntligt till polisförhörsledaren
- Rättsintyg skrivs endast på begäran från polismyndighet, åklagare, domare, länsstyrelsen, ej på begäran av socialtjänsten. Informera barnet/medföljande vuxen att rättsintyg skrivs.
- Erbjuda barn/medföljare tid för samtal med följande indelning:
    - Barn- och Familjehälsan 0-12 års ålder
    - Ungdomsmottagningen 13-17 års ålder

Lekterapeut/sjuksköterska/undersköterska förberedande funktion

- Om id märkning inte är utförd ska medföljande vuxen visa legitimation och bekräfta barnets identitet
- Träffar barnet före undersökningen för att skapa förtroende
- Förbered inför undersökningen och/eller vid beslut om spårsäkring
- Inför ev. blodprovtagning; applicera hudbedövning.
- Vid behov finnas med som ett extra stöd för barnet/ungdomen vid undersökningen
- Ta med ryggsäck som ligger i läkemedelsrummet vars innehåll finns definierat i checklista.
- Kamera
- Efter avslutad undersökning ges en present

Kopians giltighet garanteras endast utskriftsdatumet

Provtagning/Uppföljning

Pojke 0-17 eller flicka ej menstruerande planeras återbesöket till respektive orts barnmottagning.

Provtagning flickor i menarche ska följas upp av kvinnosjukvården.

Återbesök 1

- Inom 2 - 4 v. efter den initiala provtagningen
  - tas Klamydia, Gonorré, S-Syfilis och U-HCG

Återbesök 2

- 3 mån efter den initiala provtagningen
  - tas S-HIV, S-Hepatit B och C och S-Syfilis.

V.g. se kvinnosjukvårdens rutin Uppföljning/provtagning

Läkare tel/återbesök

- Första hand telefontid till den läkare som träffat patienten. Återbesök vid behov

Dokumentinformation

Vid framtagandet av ursprungsdokumentet har lekterapeut Anna Sving Sjöblom och sekreterarna Lilian Lindegren och Ingela Jonsson inom BUS medverkat.
Rev. 2: byte av logga.

Rev 3: reviderad i samarbete med
lekterapeuten Anna Sving Sjöblom VO BUS Gävle, öl Björn Wettergren VO BUS, Gävle, i samarbete med representanter från Barnahus, Socialtjänst, Polis, Kvinnosjukvården, Rättsmedicin, Barnskyddsteamet i Uppsala samt Åklagarmyndigheten för Gävleborg.

Rev 4: Ändring av telefonnummer. Större revidering ska utföras under våren -24.

Granskare av dokumentet är öl/medicinsk rådgivare Magnus Hellberg VO BUS Hudiksvall och Karolina Synder specialist VO kvinnosjukvård, Gävle

Kopians giltighet garanteras endast utskriftsdatumet

Referenser

Dokumentnamn	Plats
Socialtjänstlagen	www.riksdagen.se
Orosanmälan barn som misstänks fara illa - Region Gävleborg	Plexus
Blankett till orosanmälan	Plexus
Anmälan vid misstanke om barn som far illa - Länsgemensam blankett	Plexus
Offentlighets- och sekretesslagen	www.riksdagen.se
Socialstyrelsens skrift 2004-101-1 Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn	www.socialstyrelsen.se
09-98372 Anmälan vid misstanke om barn som far illa - blankett	Plexus
www.1177.se	1177
Anmälan vid misstanke om barn som far illa - Länsgemensam blankett	Plexus
Anmälan om barn som misstänks fara illa - Region Gävleborg	Plexus
https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten	www.unicef.se

Kopians giltighet garanteras endast utskriftsdatumet

Kontaktuppgifter

Barnavdelning avd. 107
Gävle
026-15 41 29

Sekreterare på tidsbokningen på barnmottagningen
Gävle
026-15 59 34 alt. 026-15 59 41

Barnavdelningen avd. 19
Hudiksvall
0650-923 19

Barnmottagningen
Hudiksvall
0650-923 70 (dagtid 8-17)

Kvinnosjukvården
Gävle
Gyn mottagning för tidsbokning
026-15 41 45 alt. 026-15 41 43

Kvinnosjukvården
Hudiksvall
Gyn mottagning för tidbokning
0650-923 24

Barnahus Gävleborg
Vågskrivargatan 5, Gävle
Norra Kyrkogatan 17 B, Hudiksvall
Samordnare Polis: 073-66 52 848
Samordnare Socialtjänst: 026-179231 alt. 076-7604276

Polis
Gävle
077-114 14 00

Hudiksvall
077-114 14 00

Kodens giltighet garanteras endast utskriftsdatumet

Socialtjänst respektives mottagningsenheter	**Aktuella telefonnummer**
Gävle	vx 026-17 80 00
Sandviken	026-24 06 00
Hofors	vx 0290-290 00
Ockelbo	0297-555 67
Bollnäs	0278-251 90
Ovanåker	vx 0271-570 00
Söderhamn	0270-725 29
Hudiksvall	vx 0650-190 00
Ljusdal	0651-34 00 73
Nordanstig	0652-361 71

Socialjouren
026-10 02 25
måndag-torsdag 17-23, fredag 17-02, lördag 16-02, söndag 16-23

Barn och ungdomshälsan/familjehälsan
Sök kontaktuppgifter till aktuell ort via: https://www.1177.se

Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL)
Vid frågor och rådgivning om spårsäkring kontakta kontorstid 010-562 81 02 eller via www.polisen.skle.se

Barnskyddsteamet Uppsala
Växel 018-611 00 00

Rättsläkare Uppsala
Rättsmedicinalverket
010-483 47 50, telefontid 9–16 vardagar.

Kopians giltighet garanteras endast utskriftsdatumet

Bilaga 1

Mall för rättsintyg

1. (Data)
Datum, år, förrättades undersökning av NN, personnr, adress, på anmodan av (t ex myndighet)
Undersökningen utfördes av undertecknad på (plats) i närvaro av (namn, tjänsteställning) med början kl xx. Identiteten styrktes genom (körkort, personlig kännedom, etc.).

2. (Bakgrund)
Vid undersökningen förelåg en (polisanmälan eller dyl.). Enl. denna har (här skrivs mycket kortfattat om anledningen till undersökningen).
Här skrivs också mycket kortfattad sjukhistoria fr. a beträffande underlivsbesvär.

3. (Undersökningen)
Vid undersökningen finner man
att (här beskrivs i upprepade att-satser hur undersökningen går, hur barnet medverkar, alla undersökningsmoment och fynd vid dessa samt noggrann beskrivning av varje ev. kroppsskada, deras storlek, färg, form, konsistens, exakta läge osv.).

Undersökning av underlivet har utförts av NN som skriver ett separat intyg

4. (ev. prover)

5. Utlåtande

Exempel 1. Med stöd av ovanstående fynd avger jag följande utlåtande att skadebilden kan stämma med uppgivet händelseförlopp.

Exempel 2. Med stöd av ovanstående undersökning kan jag varken bekräfta eller utesluta att övergrepp skett enl. ovan.

Om man finner skador kan man också ge ett utlåtande om skadan förväntas ge bestående men eller om det är för tidigt att uttala sig.

Man avslutar med: Vilket härmed intygas

Plats, signatur, namn, befattning, tjänsteställe, adress, telefon.

Kopians giltighet garanteras endast t.o.m. utskriftsdatumet

Observera att utlåtandet måste skrivas på svenska. Medicinska fackuttryck kan inte tillåtas då intyget riktar sig till medicinska lekmän. Utlåtandet skall heller inte innehålla några spekulationer utan enbart det som man säkert kan uttala sig om.

Bilaga 2

Förberedelse inför kropps- och underlivsundersökning vid misstanke om SÖVE, flicka

Material finns på lekterapiexpeditionen och på Barnahuset:
Flickdocka, stetoskop, handskar, bomullspinnar och glasrör.

Berätta följande för flickan:
Jag ska berätta för dig (och mamma/pappa) hur det kommer att vara när du skall träffa
doktor ……..och doktor …….

Gå till det undersökningsrum som sedan skall användas. När du berättar om hur undersökningen går till visa samtidigt på dockan.

Dr …. kommer att undersöka din kropp. Du får ta av dig kläderna men kan behålla trosorna på.
Hon kommer att lyssna på ditt hjärta, titta i halsen, känna på huvudet, armarna, benen och klämma lite försiktigt på magen ungefär som när du träffat någon doktor tidigare.
Nu kan du ta på dig tröjan igen.

När dr … ska undersöka dig måste du ta av dig trosorna. Så här ser flickor ut. Det är ett kisshål, ett slidhål och ett bajshål. Dr ….kommer att ha handskar på händerna. Hon kommer att titta och känna lite försiktigt vid slidhålet med ett lillfinger, ibland kan hon använda ett litet rör. Hon kommer också att känna med några bomullspinnar vid slidhålet och bajshålet, det skall inte göra ont men några har tyckt att det killat lite, några har tyckt att det svidit lite.

Äldre flickor över 9-10 år nämn också yttre och inre blygläppar.

Så här kommer det att vara när du träffar doktorn, tror du att det kommer att gå bra?

Efter undersökningen: Gick det bra? Var det som jag berättat?

Kopians giltighet garanteras endast utskriftsdatumet

Bilaga 3

Förberedelse inför kropps- och underlivsundersökning vid misstanke om SÖVE, pojke

Material finns på lekterapiexpeditionen:
Pojkdocka, stetoskop, handskar, bomullspinnar och glasrör.

Berätta följande för pojken:

Jag ska berätta för dig (och mamma/pappa) hur det kommer att vara när du skall träffa
doktor……..och doktor……

Gå till det undersökningsrum som sedan skall användas. När du berättar om hur undersökningen går till visa samtidigt på dockan.

Dr ……. kommer att undersöka din kropp. Du får ta av dig kläderna men kan behålla kalsongerna på en stund.
Hon kommer att lyssna på ditt hjärta, titta i halsen, känna på huvudet, armarna, benen och klämma lite försiktigt på magen ungefär som när du träffat någon doktor tidigare.
Nu kan du ta på dig tröjan igen.

När dr..… ska undersöka stjärten måste du ta av dig kalsongerna. Så här ser pojkar ut. Det är en snopp med ett kisshål och en stjärt med ett bajshål.
Dr….kommer att ha handskar på händerna. Hon/han kommer att titta och känna lite försiktigt på snoppen och vid bajshålet. Hon/han kommer också att känna med några bomullspinnar vid bajshålet, det skall inte göra ont men några har tyckt att det killat lite.

Äldre pojkar över 8 år nämn att doktorn kanske drar tillbaka förhuden.

Så här kommer det att vara när du träffar doktorn, tror du att det kommer att gå bra?

Efter undersökningen: Gick det bra? Var det som jag berättat?

Korrekt giltighet garanteras endast utskriftsdatumet

Kopians giltighet garanteras endast utskriftsdatumet